

H. C. Hansen

Hverdage med
H. C. Hansen

Hverdage med

H. C. Hansen

*Spredte træk fra
et redeligt liv
i Danmarks tjeneste*

Indhold

En af de bedste i landet 9

På Slotsholmen 13

Stor som arbejder og i sine krav 21

Taler og sk ribent 31

Spredte træk fra de sidste uger 35

Den tomme stol 47

Personregister 53

En af de bedste i landet

DE EFTERFØLGENDE sider er skrevet ene og alene ud fra ønsket om at fast holde nogle spredte træk om mennesket H. C. Hansen, som en venlig skæbne lod mig blive medarbejder hos i hans sidste leveår. Dog bør skildringen læses med de direkte forbehold, man altid må tage overfor minder, der ikke har prioritet i personlig fortrolighed, men kun bygger på fragmentariske indtryk hentet fra et stort menneskes periferi. For mange har kendt H. C. Hansen bedre, end jeg har. Både som menneske og som statsmand.

Hensigten med denne lille mindebog er nået, hvis det blot er lykkedes med nogle enkelte, små træk at supplere det stærke billede, størsteparten af hans landsmænd og mange verden over bevarer om H. C. Hansens personlighed og store samfundsindsats.

Som enhver, der havde lejlighed til at møde H. C. Hansen i hans daglige arbejde, kom også jeg til at beundre hans menneskelige kvalitet, den sunde stabilitet, ranke realitetssans og usvigelige ordholdenhed, der prægede ham i et og alt; i det største som i det mindste. Og gjorde ham til den, han blev. Han opfyldte tilfulde kong Frederiks ansættelsesbrev til Hans Christian Svane Hansen »givet på Amalienborg, den 1. februar 1955«, hvor det hedder i en sætning, der vist toner med et svagt ekko af enevoldsti dens sprogb brug: »Thi skal han med trofasthed og nidkærhed opfylde de pligter, som den ham betroede stilling pålægger ham.«

H. C. Hansen var en af de bedste i landet. Derfor følte han det som sin pligt overfor andre at gå foran. Foran - for friheden. Foran - for demokratiet. Foran - for medmennesket.

Tidligt stod han selv i forreste række. Alt kom tidligt til ham.

Også døden. Han stod forrest, da han blev fældet.

Men da havde han vundet, hvad han ville, og ikke blot i ydre forstand.

Hans store gerning - taget i dens allervideste betydning - rundede sig smukt om hans evner og hans sind. Han var, da døden tog ham, simpelthen lederen. Ikke herskeren, men lederen. Og han blev som noget

helt selvfølgeligt opfattet som sådan også i det daglige arbejde, hvor han for enhver, der mødte ham, blev det menneske, om hvilket man har så vanskeligt ved at godtage den erfaring, som skyldes Marcus Aurelius, og som siger, at selv det smerteligste dødsfald er nødvendigt som frugtens fald fra træet, når den er moden.

- - Et liv og en bedrift som H. C. Hansens er ikke bundet til mindet, som svinder. Der er en magt i hans liv, der bliver, som vokser og som sætter frugt.

Ni Frederik den Niende.

af Guds Nåde Konge til Danmark,
de Venders og Goters Hertug til Slesvig, Holsten,
Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Sor villerligt:

At Vi allernådigst har udnævnt konstitueret stats-
minister, udenrigsminister Hans Christian Svane Hansen til
statsminister, således at han tillige fortsat beklæder den
ham betroede stilling som udenrigsminister.

Thi skal han med trofasthed og nidkærhed opfylde
de pligter, som den ham betroede stilling pålægger ham,
og holde rigets grundlov i overensstemmelse med den højtide-

lige forsikring, han derom har afgivet.

Givet på Amalienborg, den 1.februar 1955.

UNDER VOR KONGELIGE HÅND OG SEGL

Ansettelsesbrev

for

konstitueret statsminister, udenrigsminister Hans Christian Svane Hansen
som statsminister.

På Slotsholmen

SLOTSHOLMEN i København er klassisk grund . . .

Således har den perfektible politiske pen, forfatteren Svend Thorsen, en gang let patetisk placeret dette gamle kvarter i hovedstadens bybillede. Og han fortsætter med at påpege, at vel er Lejre og Jelling som historiske steder ældre end Slotsholmen, men siden Absalon - den første dansker, der for alvor fæstnede rigstanken - i 1167 byggede borg ved havn, har grunden her, skønt i de første århundreder i kirkens besiddelse, været rigens jord. Det er denne Absalons borg af hvis ringmur, opført af kridtsten fra Stevns Klint, meget betydelige rester fremkom ved udgravningerne til det nuværende Christiansborg, verdens senest byggede kongeslot.

Slotsholmen svarer til det kvarter i Londen, som rummer Parlamentet, Westminster Abbey og White Hall, hvor flertallet af Storbritanniens ministerier har deres domicil.

Slot efter slot har ligget på holmen, der for altid har fået navn herefter - husende de mænd, der rådede Europas ældste kongerige.

Da kong Erik af Pommern 1416 efter Roskilde-bispen Peder Jensen Lodehats død - hin biskop, der som kansler var dronning Margretes trofaste ven og betroede rådgiver i hendes ydre og indre politik - indtog København fra Roskilde bispestol og lagde den under kronen, var København dermed kommet ind i den udvikling, der skulle gøre den til Danmarks hovedstad.

I en publikation, der bærer Horsens som trykkested, er det nærliggende at minde om at netop Erik af Pommern opholdt sig i Horsens i længere tid. Det skete i 1432, da kongen igårbrødreklostret, hvis kirke endnu bruges den dag i dag som Klosterkirken og nu nøje svarer til, hvad dens bygmestre i slutningen af Middelalderen havde tænkt sig, med Hansastæderne og de holstenske grever sluttede en 5-årig våbenstilstand, der i 1435 gik over til en fred i Vordingborg. Ved denne fred måtte kong Erik anerkende grev Adolf som hersker i næsten hele Sønderjylland. Også med hanseaterne blev der nu sluttet fred. De fik deres privilegier bekræftet; men fik ikke kongen til at ophæve øresundstol-

den. Afgiften skulle betales ved den ny borg, Krogen, som kongen byggede ved Helsingør.

Og ud fra et horsensiansk Danmarksbillede bør også erindres om, at den nye kurs, som blev indledt med Erik af Pommerns betydningsfulde forordning af 1422, og hvori han som den første konge gennemførte en komekvent handelspolitik for købstæderne, også kom Horsens tilgode, idet hans efterfølger, kong Christoffer af Bayern, der fortsatte udviklingen med kraft, under et besøg i Horsens den 29. november 1442 - dagen for Andreas messe - stadfæstede det eneste til nutiden bevarede eksemplar af byens gamle privilegier. Kongens brev, der nu findes på Slotsholmen, nemlig i rigsarkivet, er affattet på pergament og forsynet med kronens segl over grønne silkesnore. Det var et smukt udtryk for ønsket om at ophjælpe de danske byer, idet regeringen gennem disse privilegier indskrænkede tyskernes rettigheder. De fremmede måtte ikke drive handel indbyrdes; gæst måtte ikke handle med gæst.

Erik af Pommern gjorde København, hvor der indenfor det lille område mellem Vesterport og Østerport kun boede 3-4.000 mennesker, mens det kongelige slot med sine tårne og mure lå ude på de små slotsholme, til residensstad og til sæde for centraladministrationen, hvis placering også blev Slotsholmen. Centraladministrationen, eller om man vil, den øverste myndighed, der samler alle trådene i vort lands forvaltning, har rødder, der når ned i Middelalderen. Men den fik først en kraftig udvikling efter Enevældens indførelse i 1660.

Enevælden medførte en stærk centralisering af statsforvaltningen.

Og når Enevælden nævnes, rykker Horsens påny ind i skildringen gennem Horsens-borgmester-ægteparret Hans Olufsen Ribers og Anne Hansdatter Svanes søn Hans Hansen Svane, ærkebiskoppen, der næst Absalon blev den danske kirkens mand, som har rydet den mest følgesvangre indsats i vort lands politiske udvikling. Statsomvæltningen i 1660, Enevælden, havde i hvert fald sikkert fået et andet og mere voldsomt forløb uden Hans Svanes medvirken som præste- og borgerstandens dristige og handlekraftige »mediator«. Svane-navnet lever fortsat i Horsens både gennem Svaneboligen i Fugholm, hvor Hans Svanes mor i 1631 »frelst fra Fienden« lod bygge for 3 enker »Himmeriges Boder«, der i 1785 blev afløst af »denne bedre Bygning«, som stadig ligger på

*Indgangsporten til Slotsholmsgade nr. 10. Ejeudommene her vis a vis Børsen har bevaret deres privat-
ydre, men er nu regeringskontorer.*

stedet, og Svane-navnet lever også gennem det mindelegat, som Hans Svane stiftede i 1655 og som skulle komme »Klosterkirken, Latinskolen, Rektor og Hører samt fattige Disciple saavel som fattige Husarme« i Horsens tilgode. Et legat, som Horsens fortsat nyder godt af.

Centraliseringens ydre udtryk blev synligt i den trefløjede kancelli-bygning, som kong Frederik IV fra 1716-1721 lod opføre på Slotsholmen »den røde bygning«, - som den dag idag benyttes til sin oprindelige bestemmelse, og hvor vor tids udvidelser og ændringer i bygningens indre ikke har formået helt at skjule dens ærværdige alder. Til kancelli-bygningen føjedes efterhånden flere gårde langs Slotsholmsgade - den Storm'ske gård og Lerches gård. I haven til den sidstnævnte opførtes i årene 1923-1928 en ny trefløjet bygning, ligesom ejendommen på hjørnet af Slotsholmsgade og Christiansgade - den Schackske gård - blev indkøbt i 1927. I dem alle, der som fællestitel har arvet navnet »den røde bygning«, og som har bevaret deres private ydre, er der i dag ministerielle kontorer, nemlig ialt 905 - selv om det seneste tiår har medført en vis ministeriel udflytning fra Slotsholmen, der ad åre står overfor sin hidtil største udvidelse og modernisering mod Kajgaden, således at Slotsholmens nuværende etageareal på 25.000 kvadratmeter suppleres med 19.500 kvadratmeter.

Og nu går statsminister H. C. Hansen ind ad porten til Slotsholmsgade nr. 10 og vælger sin vane tro den diagonal-fliserække, som fører over Grønnegården til opgangen, der bærer bogstavet N.

Statsministeren er ventet - takket være »den gule seddel«. En udskrift af ministerens kalender, som han selv fulgte til punkt og prikke, som var ministerchauffør Ulf Jesseus køreplan, og som var det sidste arbejde, ministersekretær Helge Hjortdal hver aften lod udføre, så morgendagens aftaler og arrangementer lå ikke blot tids, men også stedsbestemt fra tidlig morgen til sen aften.

H. C. Hansens vante vej over Grønnegården til opgang N. På anden salen i bygningen til venstre har statsministeriet sine kontorer .

»Den gule seddel«, skrevet på almindelig gul koncept, var også betjent formand Chr. Jensens arbejdsplan.

Sedlen har angivet statsministerens ankomsttid. Chr. Jensen, der trofast har tjent de skiftende statsministre siden Th. Staunings dage - når undtages Erik Scavenius - står ved et af betjentstuens vinduer. Næppe har H. C. Hansen passeret indgangsporten og begyndt den korte vej over Grønnegården med de energiske, faste skridt, mange husker fra den unge H. C.'s tid, når hans mål var talerstolen, før Chr. Jensen er på vej ned med elevatoren, for at både den og han kan være klar til at køre ministeren til andensalen. Chr. Jensen havde god øvelse i at aflæse statsministerens humør-temperatur på den korte tur op med elevatoren. Alene klangfarven på »Go'da', Go'da', Go'da',« som H. C. Hansens første hilsen lød, sagde Chr. Jensen meget. Ministeren, der var vant til at hilse på mange mennesker i rad og række, benyttede ofte - sikkert ham selv uafvidende - denne tredobbelte hilsen også overfor enkeltpersoner. Den faldt som en række hurtige småsmæld. Hilsenen blev aldrig glemt. Men den skulle overstås hurtigt. Så var ministersekretærens forkontor nået. En ny morgenhilsen. Ind i kontoret. Betjentformanden stod parat til at tage frakke og hat. Et hastigt blik på skrivebordet. Jo, alt lå som det skulle sirligt placeret uden om bronce skrivetøjet fra Staunings tid - for ordensmenneske også i de små ting var H. C. Hansen.

»Den gule seddel«s første punkt var opfyldt. Nu kunne de andre pligter begynde. Og »den gule seddel«s tidspunkter og stikord blev fulgt time efter time, dag efter dag. Det vidste enhver både i hjemmet og i ministeriet. En aftale, der var truffet, var en af tale. Det skyldte man stillingen og den eller dem, af talen gjaldt. De gange, hvor statsministeren brød det meget krævende dags- og aften-skema, som hans stilling medførte, kan let tælles. Skemaet blev både minutiøst og menneskeligt klogt ført af ministersekretær, cand. jur. Helge Hjortdal, der ganske givet gjorde sit til at skåne H. C. Hansen mest muligt. Derfor lød det også ofte spøgende fra statsministeren: - De bestemmer efterhånden mere over mine døgn, end jeg selv gør. De gør det udmærket, Hjortdal, men skulle vi ikke se, om De tillader, at jeg alligevel tager det møde i Jylland?

- - Det hænder om morgenen, at Chr. Jensen ser ud af sit vindue ned mod indgangsporten til Slotsholmsgade nr. 10 og venter at høre de

Kl.

8

8¹⁵8³⁰8⁴⁵

9 Kibibek-vurde

9¹⁵9⁴⁵ Pede Per9⁴⁵

10 Ratt Gult Bæk for 2800

10¹⁵10¹⁵ Capella Nilsen, Dr. Amblyse.10³⁰10³⁰ Kaila, Fril. amb.10⁴⁵10⁴⁵ Londeredger, Schwitz, amb.

11

11 Ambleder for Hansen

11¹⁵11³⁰ Dr. Eoth, Arminius for 1687011⁴⁵11⁴⁵ Ghaaffar, Egyptisk amb.

12

12 Gruppe

12¹⁵12³⁰ Radiomøde, sket.12⁴⁵

13 Ringet

13¹⁵13¹⁵ Gruppe13³⁰13⁴⁵

14 Ratt Gult Bæk

14¹⁵14¹⁵ Ambassadør fr. Høns14³⁰14³⁰ Arabisk amb.14⁴⁵14⁴⁵ Dr. Eoth, Arminius

15

15 Dons: Chr. Clausen, m. H., Skt. (d. 8. 10. 1959, 74 8099)

15¹⁵15³⁰ Kulo Matthiasen.15⁴⁵

16 Direktør Henningsen.

16¹⁵16³⁰16⁴⁵

17

17¹⁵17³⁰17⁴⁵

18.30 Dansk jernbanefb.
slædvaskerform
+ pæner, daglig

En side af
H. C. Hansen aftale-bog.
En tilfældig valgt dag.
Undertiden var
aftalerne flere
ind imellem var
møderne færre.

kendte energiske skridt. En stund blot - så går det også op for ham, at de skridt aldrig skal høres mere . . .

Stor som arbejder og i sine krav

HVER DAGEN var god hos H. C. Hansen - for han var en stor og pligtglad arbejder.

Han stillede store krav til alle - også til en hver, der havde deres daglige arbejde i den del af Statsministeriet, som er henlagt under statsministerens særlige sekretariat. En besked blev givet en gang, og han ventede, som noget helt selvfølgeligt, at den blev efterkommet præcist og til punkt og prikke. Men de største krav stillede H. C. Hansen til sig selv. Og han ikke blot stillede dem. Han indfrie dem fuldt ud, ja ud over deres grænse, kan vi i dag godt indrømme overfor os selv.

Der er blevet sagt, at mens Hans Hedtoft gerne ville drøfte problemerne med partifæller og ofte tog de synspunkter, der kom frem under diskussionerne, med i sine egne overvejelser, når afgørelser skulle træffes, så var H. C. Hansen mere af Staunings art og æt. Og derfor vist tilbøjelig til hellere at træffe sine afgørelser i enrum. Begge havde de lagt en linie. Og begge fulgte de den.

Også her er forenkling farlig og kan give anledning til fortegning og fejlskøn.

For overfor en sådan generaliserende karakteristik, der måske kan forlede til at bedømme H. C. Hansen som en personlighed, der var sig selv nok, og som kan hænde endda havde vanskeligt ved at se det rigtige i, hvad andre gjorde sig til talsmænd for, er der at sige, at H. C. Hansen havde en særlig evne til at komme andre i møde. Og dem, han gik i møde, lærte han ofte mere af, end de selv vidste. Han forstod både at spørge og at lytte. Og det var ikke helt få, der trygt gik til H. C. Hansen med deres politiske bekymringer eller forslag, som de anså for at være af betydning. Ingen af dem vil vist vove at påstå, at de ikke blev mødt såvel med tålmod som med tillid.

At H. C. Hansen, ikke mindst i sine sidste år, stærkt støttede sig til den mand, som i dag sidder på statsministerens plads, var der flere end de to, der vidste. Og statsminister Viggo Kampmann deler uden tvivl opfattelsen af, at den allerede antydede karakteristik af H. C. Hansen som en politisk personlighed, der havde så stor tillid til rigtigheden i egne

synspunkter, at han kunne være tilbøjelig til at overhøre rigtigheden i andres, er forkert. For H. C. Hansen som for andre gjaldt det, at de var helt på det rene med, at den, der, for at være sig selv, bliver sig selv nok, til slut mister sig selv.

Den unge socialist H. C. Hansen var umættelig i sit videbegær. Når aftenmøderne i DSU's læsestue i Amaliegade i Århus var sluttet, og den sidste diskussions argumenter endnu hang i luften som en iling, der havde vanskeligt ved at falde til ro, gik den unge H. C. Hansen hjem og læste til langt hen på natten - socialistiske teoretiske pjecer, skønlitteratur og vers. Som moden mand levnedes hans position ham ikke megen tid til læsning. Og dog forbavsedes man gang på gang over, at han stadig søgte at efterkomme sin store, ja rent selvfølgelige tilbøjelighed for bøger med al den kløgt, lærdom og skønhed, som bøger ejer, og som han fra ungdommen havde draget næring af. Det var ikke nogen tilfældighed, at da den 23-årige H. C. Hansen i 1929 blev sekretær i DSU, opdyrkedes skønlitteraturen - hele i samklang med de nye kultursignaler indenfor Socialdemokratiet - blandt hans jævnaldrende. Der var en vis mørk alvor over hans ungdomsår, som havde sin baggrund i 1930'ernes krise og ungdomsarbejdsløshed og i de udemokratiske bevægelser, som lod deres djævelske hove sætte spor også i dansk jord. Overfor 1930'ernes gærende uklarhed sagde H. C. Hansen, der i 1933 var blevet formand for DSU, nogle djærve ord. Han fremhævede således, at »demokratiets levedygtighed står i forhold til dets evne til at løse de store økonomiske problemer«, og at det måtte »vise sin kraft overfor de bevægelser og retninger, der truer med ved hjælp af voldsmagt at ville løbe det over ende«. »Pacifismen - forstået som magtesløshedens princip - er derfor et ubrugeligt princip for et demokrati, der vil leve«.

Men H. C. Hansen understregede også, at det demokratiske grundlag var en nødvendighed for en arbejderbevægelse, der ville socialismen. Han advarede mod provokatører og seperatister og trak oplysningsarbejdet i forgrunden. »Hvor andre vil sætte slagordenes damptrumle i gang for at lade dem mase al fornuft og erkendelse, må vi vel benytte de agitationsmetoder, tiden kræver, men samtidig arbejde for erkendelse og klarhed«. Så klart stillede den kun 27-årige formand problemerne op. Allerede dengang var han en politiker, der foretrak sunde realiteter

frem for buldrende slag ord og tørre doktriner.

Som årene gik, opøvede H. C. Hansen en speciel evne til læsning - i mennesker. Han gik med sikker sans mennesker i møde. Og han valgte uhyre sjældent fejl. Han byggede sin politik mere på livserfaring end på teoretisk skrivebordsfilosofi.

Jeppé Aakjær - en af de digtere, H. C. Hansen havde dyrket og elsket, ja været trobadour for lige fra de fjerne dage, da han sammen med Harry Holm, Wilhelm Dupont og Henry Nielsen drog landet rundt og sang, reciterede og læste op af Aakjær, Harald Bergstedt og Knuth Becker - har i begyndelsen af 1920'erne skrevet en verskreds om Hejmdals vandringer - en hymne til ære for det groende og det blivende. Hejmdal, den lyseste af guderne, der havde den evne at kunne høre græsset gro.

H. C. Hansen ville sikkert med et zünftigt kraftord af skarp prægnans have protesteret mod at blive tillagt Hejmdals evner. For han havde livet igennem en redelig fornemmelse af menneskelig størrelsesorden - ikke mindst, når det gjaldt ham selv. Og mente vel tiere, at det var bedre og mere sundt, ikke mindst for en politiker i et tidehverv, at beskæftige sig med de nære ting og de nærmeste krav end at drømme om fjerne horisonter. Men Hejmdal-evner havde han. Han kunne se fremad - kort eller langt er ikke afgørende hos en personlighed, der arbejder med politik som det muliges kunst. Til tider ejede han ligefrem en forudanselse om kommende ting, der grænsede til fremsynethed - uden dermed at være profetisk visionær. For han erkendte den danske sandhed, der ligger i de linier af Aakjærs Hejmdals-digt, der siger:

»Men fattig er farten på skyer af guld
mod lykken at varme sin fod mod din muld«.

Ofte kunne H. C. Hansen se spiren såvel til det positive som til det negative, før andre havde fået blikket op herfor - og her var han den real betonedede skridt-for-skridt-politiker, som det så rigtigt er sagt, der foretrak at gøre dagens gerning frem for at drømme om morgendagens muligheder. Han forstod og fulgte i sit politiske arbejde, at virkeligheden er alle tings prøve. Statsministerens kontor var i H. C. Hansens tid et åbent arbejdssted. Det kunne enhver borger i Danmark få syn for

sagn for også på andre dage end den faste modtagelsesdag - torsdag.

Derfor hændte det ikke sjældent, at denne eller hin blev tilsagt til en samtale på statsministerens kontor - invitationerne gik langt ud over den politiske kreds. Som regel vidste kun den ene part, nemlig statsministeren, hvorfor drøftelserne skulle finde sted. Men når samtalen var ført tilende bag den lukkede dobbeltdør, så havde det positive gerne fået stærkere vækst, mens det negative enten var fjernet eller måske endda var blevet vendt i positiv retning. Her viste H. C. Hansen sig som en fremragende lærling af Stauning. Også Staunings autoritet beroede i høj grad på, at han var det sidste ords mand, og sjældent gik H. C. Hansen tomhændet fra en forhandling på Christiansborg, i Slotsholmsgade eller hvor nu drøftelserne fandt sted. For den, der fra naturens side er særligt udstyret, som H. C. Hansen var det, og som selv vil, er der som regel en plads at hente foran og øverst i det danske samfund. Selvfølgelig havde H. C. Hansen både vilje og selv tillid. Ellers var han aldrig nået så langt, som han gjorde. Men hans selv tillid gjorde ham ikke kold overfor andre eller overfor andres synspunkter end hans egne. Havde den gjort det, ville han næppe som statsminister, så stærkt som tilfældet blev, have talt om og handlet ud fra medmenneskelighedens varmende budskab. Og hans selv tillid blev så åbenbart mødt af andres tillid, der anerkendte hans ansvarsfølelse og autoritet.

H. C. Hansen forstod, at intet i verden er mere ligeligt fordelt mellem mennesker end den sunde fornuft. Det gælder blot om at være klar her over og kalde på den udmærkede egenskab. Både når han talte for og talte med andre, var han den sunde fornufts talsmand og påkalder. Og som sådan foretrak han den virkelighed, han stod midt i, fremfor synspunkter og syner, der meget ofte i politik har sæbeboblens farveprægtige egenskaber, men samtidig også dens kort varige liv, før den brister og bliver til - vand. Karakteristisk for H. C. Hansen var ikke mindst, at han var en mand, »der havde for skik at tænke sin tanke til ende«, som efter virkeligt kloge folks mening skal være det, hvorpå den begavede især kendes. Og han gjorde det med en hurtighed, der var mere åbenbar hos ham end hos de fleste. Han, en hader af omsvøb og uklarhed, evnede at se en situation og havde en stærk og sikker flair for at bedømme en situations virkninger til de yderste konsekvenser, fordi

Når H. C. Hansen holdt møder i provinsen, tog han sig ofte tid til at aflægge virksomhedsbesøg. Her gæster han i efteråret 1955 De forenede Textilfabrikker i Aalborg.

hans fornemmelse for det politiske livs nuancer og omskiftelser var så sikker og levende. Han var sig situationen og øjeblikket bevidst, og han lod ikke nogen af delene spille sig af hænde eller gå ubenyttede hen.

H. C. Hansens selvtillid beroede både på dygtighed og på den ligefremme og naturlige indstilling, han havde til mennesker og menneskers handlinger. Hertil blev lagt en stor og sund portion nøgternhed, der bevirkede, at »Danmarks Hansen« aldrig glemte sin rod eller den folkebevægelse, blandt hvis topskud han var. Typisk for disse personens egenskaber var et træk fra udenrigsminister H. C. Hansens første deltagelse i Atlanterrådets møde i Paris i december 1953. Under mødet aflagde de forskellige militære chefer - som skik er - på grundlag af saglige og fremragende udarbejdede manuskripter udførlige beretninger om deres forskellige arbejdsområder. Til sidst kom turen til Atlantistyrkernes daværende chef, general M. Alfred Gruenther, der holdt en blændende tale - uden så meget som en linjes manuskript.

Da H. C. Hansen efter mødet mødte general Gruenther, gav han ham 10 francs - dengang omkring 20 øre - og fortalte samtidig, at det i det danske folketing var en gammel skik, at man belønnede en virkelig god tale med en lille mønt. General Gruenther tog smilende imod skillingen og takkede for den danske kompliment, der lå i gaven og i tanken bag den. Samme aften under den franske udenrigsministers gallamiddag for Atlantrådets medlemmer kom general Gruenther hen til H. C. Hansen og overrakte ham en lommekniv, idet han sagde: - I USA har vi den skik, at den, der får en kniv, skal give en mønt igen. Jeg har fået mønten, må jeg overrække Dem kniven.

General Gruenther glemte aldrig H. C. Hansen den lille anerkendelse. Hvor de havde lejlighed til at mødes, huskede han altid at hilse på den danske udenrigsminister, og general Gruenther, der nu er præsident for Røde Kors i Amerika, var en af de mange verdenskendte udlændinge, der sendte H. C. Hansen en meget hjertelig og en meget personlig hilsen under sygelejet på Rigshospitalet.

Et lille træk - javel. Men karakteristisk både for den uimponerethed, der var så naturlig for H. C. Hansen, og for den ligefrem journalistiske evne, han havde til at placere Danmark i international bevidsthed.

Mange - også politiske modstandere - sagde, mens H. C. Hansen le-

vede, ligesom det blev fremhævet gang på gang efter hans død, at han kunne det hele. Både når det gjaldt det store og krævende arbejde, som er en statsministers og en politisk leders, og når det drejede sig om de mange små ting, som kan synes uvæsentlige, men som trods alt skal til - og som især falder iøjnene, når evnen til at beherske dem ikke er til stede. Han mestrede alle formalia - og ikke blot de ydre.

Ved de repræsentative selskaber, hvor H. C. Hansen var vært - og en forbilledlig vært - var mange ofte forbavset over, at han ved bordet altid tog sig lejlighed til at hilse på alle i selskabet ved navn. Også folk, der ikke selv regnede med, at statsministeren kendte dem, fik deres Hansen hilsen. Ved statsministerens kuvert lå altid en bordplan med alle selskabets deltagere. Den benyttede værten så diskret og virtuost, at mange ville misunde ham. Og statsministeren hilste rundt, så Hof- og statskalenderen, eller hvad man nu ellers bruger som positions- og placeringsmåler, ikke behøvede at gå ud af sit grå bind. Var der en enkelt i selskabet, hvem statsministerens glas ikke blev hævet hilsende mod, kunne man være sikker på, at det ihvert tilfælde ikke var en ubevidst forglemmelse.

At H. C. Hansen gennem årene havde mødt et utal af mennesker kom ham selvfølgelig tilgode. Han huskede ansigter, og hans hukommelse fungerede øjeblikkeligt og præcist, når ansigtet påny dukkede op. Han kunne også, når han i et større selskab gik rundt og »hilste på«, pludselig gå tilbage i rækken og spørge: - Er De ikke den bogtrykker N. N., som sender mig de smukke nytårspublikationer? Og vedkommende var så klar over, at præsentationen ikke blot var en formalitet, der skulle overstås med en flom af navne, men at navnene stod i statsministerens rummelige hukommelseskartotek. Mange har fået beviser på, at hans demokratiske sind var så grundfæstet, at det også tålte folk med skarpe kanter, når blot det var folk, som evnede at se på helheden i stedet for på deres egen fordel. H. C. Hansen kunne selv være skarp, ja skarpere end mange vist syntes om, når han pludselig fældede en dom, der var endegyldig og ofte dræbende. Dommen blev gerne fældet med en kort replik, der ikke levnede mindste mulighed for misforståelser.

En af H. C. Hansens mindre skarpe, men ikke mindre effektfulde og elegante replikker er fastholdt i en politisk anekdote. Regeringen Hans

Hedtoft drøftede i et ministtermøde importplanen for det kommende år. Landbrugsminister Kr. Bording slog et slag for import af korn og foderstoffer til landbruget. Man måtte, mente Bording, ikke stole alt for sikkert på de mange forudsigelser om en rekordhøst; der var således en del lejesæd på markerne.

Denne betænkelighed kaldte udenrigsminister Gustav Rasmussen frem med en formodning om, at det vist ikke forholdt sig så slemt med lejesæden, som det blev hævdet. Gustav Rasmussen fortalte, at han netop havde været på Fyn for at åbne en Marshall-udstilling i forbindelse med det fynske fællesskue, og på turen undervejs havde han i hvert fald ikke set lejesæd. H. C. Hansens kommentar faldt øjeblikkeligt. Den lød: - Det har måske været, fordi kornet rejste sig, mens udenrigsministeren kørte forbi!

H. C. Hansen vidste og viste, at »gæv mand gør sig ikke til hund for et bens skyld«. Her var han endda særdeles gæv. Og han havde et klart blik for »hundene« og for hvem, der ville skabe noget, og for hvem, der bare skabte sig. Overalt hvor han kom, var der selvsagt folk, der gerne ville hilse på statsministeren eller tale med ham om deres eget. Ofte undrede man sig over, at han tog sig stunder til at høre netop på denne eller hin, der troppede op. Men man undredes ikke længe. For efter samtalen kom det fra statsministeren med et sigende smil - som en note i marginen:

- Jeg er ikke helt så sikker på - som han tilsyneladende selv var - om jeg kan leve op til hans ønsker. Det blev sagt, så man tydeligt blev klar over, at »blåøjet« var H. C. Hansen ikke. Han havde fuldt ud annammet den let bitre erfaring i Balles lærebog, hvor det siges, at »mennesker er ikke så gode, som de burde være«. Han havde et vagtsomt blik for mennesker og det alt for menneskelige.

Statsminister H. C. Hansen var sig både stillingen - og igennem den - sin egen personlighed bevidst, uden at han derfor var en selvbevidst person. Der var flere end ministersekretær Hjortdal, der rettede på slipset og knappede jakken, inden de bankede på døren til statsministerens kontor. Man var korrekt til de mindste ting. Og det føltes som noget helt naturligt, fordi man vidste, at H. C. Hansen selv var det med lige så stor selvfølgelighed. At også H. C. Hansens ministerkolleger havde respekt

for ministeriets leder og navngiver og for hans krav, bl. a. om præcision, var åbenbart. En dag kom en af de ældre ministre i den første regering H. C. Hansen et par minutter for sent til tirsdagens ministermøde. Døren til mødesalen var lukket. Og ministeren, der ellers ikke var nogen skrædder, men snarere kunne henregnes til modstykket: den stærke smed, stod og trippede uden for på gangen som en levendegørelse af den kendte situation »at skulle stille til klø hos inspektøren«. For han vidste, at ministeriets chef regnede med minutter og forlangte, at også andre skulle gøre det. Og det blev påtalt, hvis man forsømte det, og uden hensyn til alder og anciennitet.

Sammen med baron Carl Frederik Blixen Finecke, der var udenrigsminister og minister for Slesvig i ministeriet Rotwitt, der kun sad fra 2. december 1859 til 24. februar 1860, var H. C. Hansen den eneste ikke-akademiker, der indtil nu har siddet i Udenrigsministeriets kontor som politisk minister og chef. Men også på en anden og mere tragisk vis kan der føres en linje fra Blixen Finecke til H. C. Hansen. Konseilpræsident C. E. Rotwitt døde pludselig 8. februar 1860 - formentlig under presset af det øgede arbejde og ansvar, og derefter overtog Blixen Finecke også konseilpræsidentposten. Samme hændelsesforløb skete, da statsminister Hans Hedtoft pludselig døde i Stockholm 29. januar 1955 og udenrigsminister H. C. Hansen til sin udenrigsministerpost måtte følge statsministerstillingen. Ministeriet Rotwitt fører os atter til Horsens. Ministeriets indenrigsminister var nemlig Horsens' i 1859 udnævnte borgmester og byfoged Chr. von Jessen, der ved Rotwitts død overtog hans portefølje som justitsminister, ligesom finansministeren i det ministerium, hvis virksomhed kun strakte sig over 68 dage, var godsejer Regnar Westenholz, der i 1853 havde købt godset Matrups på Horsens vesteregner.

Ved sin tiltrædelse som udenrigsminister fremsatte H. C. Hansen nogle udtalelser, der var til ære for såvel skomagersønnen fra Falstersgade i Århus, hvis forældre ikke havde råd til at lade ham tage realeksamen, skønt evnerne så tydeligt var tilstede, som for den friske uimponeethed, både mennesket og politikeren H. C. Hansen lagde for dagen. H. C. Hansen sagde dengang, at det skulle være ham en stor fornøjelse at tage hatten af for alle nødvendige formalia i udenrigstjenesten og

for enhver påkrævet højtidelighed. Men, tilføjede han, jeg forbeholder mig retten til at smile ad mig selv. Det er glimrende med formalia, og de gør vist mangt og meget lettere; men jeg vil gøre mit bedste for at vinde mennesket bag diplomaten ved at vise tillid og søge tillid.

Lige så lidt som udenrigsministeren fik anledning til at smile ad sig selv, var der nogen, der fik mulighed for at smile af ham.

For selv om H. C. Hansen aldrig blev mere kongelig end kongen eller mere diplomatisk end diplomaten, så var hans verdensmæssige hjemmewanthed mellem både fremmede forhold og mennesker af anden nationalitet - enten det nu var diplomater eller politikere - så sikker og naturlig, at det kun hos dem kunne fremkalde det, der er bedre end respekt, nemlig beundring og anerkendelse.

Adskillige udtalelser foreligger om, at hvor H. C. Hansen færdedes i internationalt selskab, gjorde hans fremtræden - på en gang naturlig og sikker - indtryk; men stærkest virkede han gennem det ægte i den personlighed, han selv havde bygget op. Derfor vandt han mennesker for Danmark og for sig. Herom vidner det meget store antal breve, der efter hans død sendtes hans hustru, fru Gerda H. C. Hansen. Det var ikke de gængse sørgebreve, som nu engang skal sendes »efter protokollen«, når et lands statsminister dør. Det var breve, der viste, at bedre statsmand kunne Danmark ikke have ønsket sig hverken hos gamle eller nye naboer. Så lidt som nogen anden var H. C. Hansen fuldkommen. Ej heller var han helgen eller helt. Men han var præget af en sand og sund konsekvens, der fik betydning for mange. Det er ikke blot i H. C. Hansens eget land, at mange på deres livs regnskab opfører det som en værdifast gevinst at have kendt H. C. Hansen.

MENNESKET forandrer sig jo egentlig ikke så forfærdeligt meget - skrev H. C. Hansen om ungdomsvennen og kampfællen Hans Hedtoft. Ordene gjaldt også H. C. Hansen selv.

For den, der huskede ham fra de unge år med Byron-kraven og spidsbukserne og senere mødte ham som ledende politiker og som statsminister, slog dette særdeles kraftigt igennem. H. C. Hansen var den samme. Han ejede nemlig det uforklarlige, som man kalder personlighed. Det medfødte og tillevede, der skaber sig selv en form, som, når den først er fæstnet, ikke lader sig forandre, uanset i hvilke omgivelser den flyttes hen. Derfor kunne der ved hans død i sandhed bevidnes, at »hans menneskelighed og lødige personlighed miskendtes af ingen«. Han var en politiker, en dansk statsmand af stor menneskeværld. Vel var han sit partis værner og vogter som arbejderbevægelsens retskafne leder. Men han var også som landets statsminister hele Danmark en tro tjener.

Begge tråde vævedes ind i hans taler og i hans artikler.

Måske var der nogle, der i hans senere år fandt, at han i ord og skrift mere var hele landets statsminister, end han var arbejderbevægelsens fremmeste talsmand. Men det var, fordi disse venstreorienterede kritikere ikke forstod hans redelige sprogbrug. H. C. Hansen var en dygtig og realbetonet taktiker, både når han talte, og når han skrev. Han vidste, hvad både han og ordene stod for. Og hos ham stod ordene for det, han ønskede, de skulle stå for. Han evnede i sine taler på fremragende vis at holde en balance, der holdt hans hjerte fri for føleri og aldrig forlenede hans alvor med teater eller udadvendt tribune-gestus. Og denne kølige balance udelukkede ikke strejf af det smil, der også var hans.

H. C. Hansen talte og skrev et smukt dansk, der besad redelighed og rejsning, der ejede både varme og charme. Hans øre for modersmålet var så sikkert, at det aldrig svigtede ham. En personlighed, der talte så ofte og om så vidt forskellige emner, som han gjorde i de sidste tiår, der blev ham beskåret, måtte selvfølgelig have visse oplæg at arbejde med og ud fra. Men enhver tale, han lagde røst til, var hans egen. Ordene fik lys og præg af hans personlighed. Han satte sit stempel på enhver sætning. Og som den kloge mand, han var, talte han altid, når det skete offentligt, efter manuskript. Efterhånden havde han opøvet en så stor sikkerhed i at bruge sine tale-ark, her kom hans store musikalitet ham

uden tvivl til god nytte, at mange mente, at statsministeren ikke brugte manuskript.

Et enkelt bevis er nok her. Tirsdag den 29. september 1959 skulle han ved en aftenfest på Christiansborg hylde nobelpristageren, dr. Albert Schweitzer i anledning af, at Schweitzer havde modtaget Sonning-prisen. Taleren, der skulle holdes på tysk; var hen på eftermiddagen til renskrift. Pludselig stod H. C. Hansen i døren. Han var synlig træt. - Nu går Hansen hjem og sover, hed det med et træt, lille smil. Send så blot manuskriptet hjem på Østerbrogade. Jeg skal tale klokken godt 20. Om aftenen talte statsministeren - og så fremragende, at han fik en lang række komplimenterende breve ikke blot for talens indhold, men også for det smukke tysk, som talen var holdt på. I sin nekrolog skrev »Børsen« herom bl. a.: »- I prosa var H. C. Hansen en mester, hans taler og artikler bærer vidnesbyrd herom - længe vil man huske hans tale til den store humanist Albert Schweitzer for nogle måneder siden.«

Og dog var H. C. Hansen nervøs hver gang, han skulle tale. I hvert tilfælde i de få øjeblikke indtil han havde loddet forsamlingen og dens indstilling til taleren. Han lagde ikke skjul herpå, men tilføjede gerne åbent, at den dag, han ikke havde lidt »lampefeber«, før han skulle tale, var han ikke nogen god taler mere.

H.C. Hansen beherskede en talerstol, fordi han som taler var en fortolkende politiker, der bestræbte sig på, at hans tilhørere fik del i hans kærlighed til, hvad han arbejdede med og for - medmennesket.

Adskillige gange har H. C. Hansen talt i Horsens - som ung DSU-sekretær, som minister og som statsminister og partileder. Det var således ham, der som stats- og udenrigsminister den 7. september 1957 overleverede kanonerne fra Vitus Bering's gode skib »Sankt Peder«, der havde gjort den lange rejse fra Bering-øen til Danmark, til Horsens by. Og typisk for verdensborgeren H. C. Hansen hed det i hans tale bl. a.: »- Vitus Bering var et eksempel på de danske sønner, hvis lyst og energi førte dem vidt omkring. I den russiske stats tjeneste gjorde han en stor indsats i den geografiske forskning i nogle af de mest barske egne på denne klode. Det er i dag umuligt at læse beretninger om hans færd uden at føle beundring for den hårdførhed og viljestyrke, denne mand og hans følge udviste på deres ekspeditioner i de dengang fuldstændig

Ved indvielsen af Vitus Bering-parken i Horsens 7. september 1957. Fra venstre borgmester Robert Holm, fhv. borgmester J. Chr. Juliussen, kommandørkaptajn S. S. Thostrup og stats- og udenrigsminister H. C. Hansen.

ukendte områder mellem Sibirien og Alaska. Det er derfor naturligt, at Danmark og i særdeleshed Vitus Berings fødeby, Horsens, har villet sætte denne mand et varigt minde på linje med de minder, vi har om andre danske, der i udlandet ved deres færd har spredt glans om Danmarks navn. Resultaterne af en indsats som den, Vitus Bering ydede ved sine rejser i øde og fjerne egne, er det, vi i dag nyder godt af, når f. eks. nye luftruter planlægges eller andre tekniske fremskridt gøres.« Men den 7. september 1957 betød mere for Horsens, end at Vitus Berings to kanoner var sikret hans fødeby. Ved samme højtidelighed fik byen sin Vitus Bering-park, skænket af overretssagfører Chr. Danjelsen og hustrus legat, en park, der i sin opbygning og beplantning er ganske enestående i Norden - og hvor det ville have glædet H. C. Hansen at vide, at Horsens Centralbibliotek nu har fået sin moderne bygning rejst i et hjørne af Vitus Bering-parken.

-- Når H. C. Hansen, måske bedre end de fleste, forstod og glædede sig over kunsten i alle dens former, ligesom han omfattede dens dyrkere med varm sympati, så skyldtes det sikkert hans egen ungdoms tumlen med verset og digtet. For mon ikke også han havde prøvet at møde det hånende »versskriver« hviske imod sig? Måske har han tiet beskæmmet og stolt - og har været ensom i den kulkælder, hvor han på en huggeblok skrev sine første vers. Han var til sin sidste dag en af de oprindelige, der tog verset, billedet, bogen og musikken alvorligt. Den unge Hans Christian Hansen havde gennem kunsten prøvet at blive løst fra sig selv, så han kunne åbne sig og vende sig mod livet, som det blev nyskabt gennem en kunstners sind.

Derfor blev han den, han blev. - Derfor blev han den samme livet igennem.

Spredte træk fra de sidste uger

ONS DAG den 23. december 1959 var den sidste dag, H. C. Hansen var i Statsministeriet.

Ingen vidste det. Han selv ikke heller. De nærmeste dage forud var bl. a. blevet brugt til, ind mellem møder og konferencer, at skrive de henvendte 1500 julehilsener, som han insisterede på alle skulle bære hans hånd skrevne underskrift, og mange fik endda personlige linjer med på vejen ud over de trykte ønsker.

Hvorfor dog ikke lade navnet facsimile-trykke, spurgtes der, og bruge tiden og kræfterne til mere nyttige gøremål, som der just ikke var mangel på. Den gamle typograf - for statsministeren stod alle sine dage som medlem nr. 7586 i Dansk Typograf-Forbunds medlemsfortegnelse - havde som eneste svar: - Det kan ses, at navnetrækket ikke er skrevet, men trykt. Og det skal være skrevet, når det er mig, der skriver under. Ministeren mente, han havde ret. Andre fandt, at han havde handlet ret - især mod sig selv - hvis han havde ladet navnet facsimile-trykke. Men også her var hans vilje lov.

H. C. Hansen var syg - en ondartet forkølelse mente han selv. En hævelse ved det ene øje irriterede ham yderligere. Derfor sagde han også nej tak til at deltage i den traditionelle julesammenkomst for ministeriets samlede personale. Festkomiteen, der bar omsorg for julestuen i ministeriets mødesal, var synligt skuffet. Men ingen fandt sig beføjet til at forsøge at få ministeren til at ændre afbudet.

En sidste stabel julekort blev afleveret til forsendelse af ministeren selv. Men »i list er kvinden mandens mester« - også statsministerens mester. Da H. C. Hansen var på vej tilbage til sit kontor, forespurgte den dristigste på festkomiteens dameside, om statsministeren dog ikke lige ville kaste et blik ind i mødesalen for at se, hvorledes julebordet i år var pyntet. Dristigheden lykkedes. Et hastigt, inspicerende blik over det lange, smukt pyntede bord; en lige så hastig kompliment - og inden ministeren påny havde fået lukket døren til sit eget kontor, havde han givet tilsagn om at ville deltage i julesammenkomsten - dog kun et kvarters tid. Festkomiteen konkurrerede i glans og glæde med bordets julelys.

Kort efter begyndte den beskedne frokost. For H. C. Hansens vedkommende burde egentlig et endnu mere nøjsomt udtryk bruges - om det fandtes. Han nød et enkelt stykke sild, en enkelt skive hårdkogt

æg og hertil brød på størrelse med to frimærker. Han talte kort, sagde med et smil til departementschef J. Elkjær Larsen, at de ved denne lejlighed havde lovet at rose hinanden og takke hinanden og personalet for året, der nu snart var gået, og gået godt. Men han understregede samtidig undskyldende, at han måske først på dagen havde været en smule hysterisk på grund af den forbistrede forkølelse. Ministerchauffør Jessen sad på spring og var klar til hurtig afgang. Men pludselig tog H.C. Hansen sig tid og begyndte at konversere og charmere sine bordfæller.

Der groede en varm følelse af fællesskab frem omkring det lange bord, hvor ellers en vis nervøsitet havde dæmpet gemytterne og samtalen. Det var tydeligt, at H. C. Hansen ønskede at tøjle såvel forkølelsen, hævelsen omkring øjet som sin let irritable sindstilstand. Det ene kvarter blev til mere end to.

En u-ærbødig julevis, som først var blevet henlagt af hensyn til værtens upasselighed, men senere blev omdelt, blev sunget. Han tog mod visen med et kort nik og kollegial anerkendelse - også verset om ham selv, der lød:

Se, børnlil her går det flot,
vi i fremgang frådse.
Alting sætter her rekord,
påstår Hansen H(au)C(e).
Chevrolet og taburet
begge styrer Hansen let.
Ri(g)sret han i julen
spiser uden skulen.

-- Kort efter rejste H. C. Hansen sig og ønskede alle en god jul. Hastige nik bordet rundt, og den hvide dør lukkedes bag ham. - Personalet fortsatte julefesten . . .

Det var sidste gang, H. C. Hansen var i Statsministeriet.

En af de bøger, der lå ved H. C. Hansens sygeseng i den lille enestue på Rigshospitalet i den sidste uge af hans liv, var »Arbejderhøjskolen«s dobbeltnummer om Hjalmar Gammelgaard, der gjorde Roskilde Højskole til arbejderbevægelsens social-demokratiske skole i begge ords egentligste og inderste betydning. På et alment-menneskeligt grundlag, der var selve hans eget væsen, hans egen afklarede tankegang, tog han dagligdagens gerning op som den demokratisk-humanistiske og sjældne igangsætter, han var.

Hvorvidt H. C. Hansen læste i bogen, vides ikke. Men under et besøg hos ham den næstsidste dag, han levede, gik tankerne 30 år tilbage. Til den 9. juni 1930, hin strålende 2. pinsedag, da genindvielsen af Roskilde Højskole blev fejret som en væsentlig erobring for den danske arbejderbevægelse.

Selv radioudsendelsen af begivenheden huskes tydeligt. Og et gulnet avisudklip fra dagen fortæller, at transmissionen, der varede fra kl. 15,30 til 17,30, bl. a. omfattede »Sekretær H. C. Hansen: Prolog. Sekretær Hans Hansen.« Den 23-årige sekretær i DSU, H. C. Hansen, havde skrevet prologen, som »blev læst med kraftig stemme« af den 27-årige Hans Hansen, eller Hans Hedtoft, som navnet senere blev til, og som netop året før var blevet »Assistent på Partikontoret, saaledes at De har Pligt til at deltage i alt forefaldende Arbejde,« som det hed i partiformandens håndskrevne brev. Blandt det forefaldende arbejde var altså også rollen som prologus.

Blandt indvielsestalerne var først og fremmest statsminister Th. Stauning og undervisningsminister Borgbjerg.

Hvor stor en dag det var for hele den danske arbejderbevægelse, fortæller det gulnede avisudklip videre om, idet »Politiken« skriver:

»- Undertiden ærgrer man sig over radioen, til andre tider bøjer man sig i ærbødig beundring for denne opfindelse. I går på den tid, da der plejer at være eftermiddagskoncert med populær musik, transmitteredes indvielseshøjtideligheden ved arbejderbevægelsens overtagelse af Roskilde Højskole. Der var måske en eller anden, som lidt irriteret lukkede for højttaleren eller stillede ind på en anden bølgelængde, fordi han mente, det ikke vedkom ham, en udvikling af vidtrækkende betydning, som i går var modnet og foldede sig ud. Men den, der lyttede, følte, at historiens store tandhjul havde bevæget sig en tak frem, et nyt lag af folket havde hævet sig frem til frigørelse.« Således lød altså samtidens dom, som fremtiden ikke har røkket ved.

Den unge DSU-sekretær H. C. Hansen, hvis navn forøvrigt ikke nævnes i referatet af indvielseshøjtideligheden, men kun i radioprogrammet, havde foruden prologen også bidraget med en sang. »Lyt til nye tiders tanker«, en sang, der lever ud over den dag og den skole, hvortil den er skrevet. Han har selv engang fortalt følgende herom: »Det var en stor dag, da Roskilde Højskole blev indviet som arbejderhøjskole i 1930. Også for mig. Chr. Christiansen havde bedt mig skrive en sang til højtideligheden, og det gjorde jeg så på melodien »Snart dages det brødre«. Men så syntes jeg, den var ikke god nok for Gammelgaards kritiske sans, og jeg skrev derfor i stedet »Lyt til nye tiders tanker«.« Det midterste af de tre vers i sangen er en opfordring om at forstå - forstå også de tidligere slægtled og deres drømme, og lære, »at det, som før du håned', blot er led i tidens gang, at hver slægt, der hastig gråned', ejed' ungdoms ild engang.«

Samme opfordring til at forstå kom til at præge Hjalmar Gammelgaards 19-årige virke som forstander i Roskilde.

Nu lå en bog både om ham og af ham ved siden af digteren fra den gang, og ved siden af den sygeseng, som H. C. Hansen aldrig skulle forlade. Det vidste i hvert tilfælde den ene i værelset. Lysten til at læse lidt op af bogen, var stor, men blev betvunget; for enhver, der kom i den sygestue de sidste dage, fulgte stiltiende, og absolut aftalen og løftet om ikke at tale sygdom - og ville næppe heller have vovet oplæsningen over

den svigtende erkendelses voksende afstand.

Hjalmar Gammelgaard har engang i et radioforedrag, der er gengivet i bogen, sagt således: - Jeg tror på, eller jeg har en stærk følelse af livets hellighed, af dets uendelige rigdom og skønhed, dets dybde og mangfoldighed - som den udfolder sig i naturen, i kunstens ypperste værker, i musikken, i historiens bog, i videnskabens stræben mod sandheden som eneste mål og ledestjerne, i levende menneskers bankende hjerter, i kammeraters hænder, der strækkes frem imod mig, og først og sidst i barnet, mennesket, som endnu bærer livets uforfalskede præg . . .«

Tør det ikke formodes, at lignende følelser havde H. C. Hansen, at de var afgørende for hans livssyn og dermed blev et redskab i hans arbejde for os andre? Og kan det mon ikke tilføjes, at netop dette livssyn rummer en forklaring på meget i hele hans offentlige liv? Måske ikke direkte. Men så meget mere inddirekte.

For H. C. Hansen var sangen det halve liv.

Der blev sunget om arbejdsglæde og stolte drømme i barndomshjemmet i Århus. Sangen fulgte H. C. Hansen gennem ungdommens år og siden hen. Tidligt begyndte han selv at skrive vers. Han skrev sange til og om den ungdom, der delte hans idealer og mål. Og ved næsten alle begivenheder indenfor hans familie og i vennernes kreds var der en sang af »H. C.«. Og hans lyric blev ikke standset, efter at han var blevet ledende politiker. Politikken skød ikke vingehesten bort under ham.

»En lille sang - altid et par strofer, der ramte plet - lyriske ord, der sagde det hele«, som broderen, direktør Johs. Sperling, sagde det ved bisættelseshøjtideligheden på Bispebjerg Kematorium. »I hundredvis har vi dine sange - og selvom du ville stryge det hele væk og gå videre til næste store sag, så er der sådanne perler imellem for familien, at kommende mødre og stolte fædre vil nynne dem for børnebørnene.« Derfor var det mere end et savn, da der ved datteren Kirstens bryllup ikke

var »nogen sang fra far - en streng var sprængt«, som Sperling sagde.

Det var onsdag eftermiddag den 27. januar, som brylluppet mellem Kirsten Svane Hansen og faktor Kaj Lund skulle finde sted den følgende dag, torsdag den 28. januar. Statsministeren fik sin post bragt ud på Rigshospitalet, så den igennem og gav besked om ting, som han ønskede ordnet. Og så sagde han med en ejendommelig rolig stemme: »- Du ved, jeg har dikteret en tale, som Bjørn skal holde på mine vegne til Kirsten og Kaj. Men det er mærkeligt; for første gang kan jeg ikke rigtig få hold på mine tanker til at skrive en sang til Kirstens bryllup. Kan du ikke gøre mig den personlige tjeneste at forsøge? Tiden er knap, men det går vel for en gammel journalist?«

Tidligt torsdag morgen fik H. C. Hansen sangen forelagt og godtog den. Kun een rettelse foretog han. Under sangen stod »H. C.«. Han tog sin fyldepen, strøg sit eget navn og skrev i stedet »C. Th. J.«. Der gik ligesom et medvidende smil over hans træk, da han sagde: - Den sang skal bære dit navn.

Det af versene, som H. C. Hansen syntes bedst om, lød:

Vintermørket det skal vige -
gennem tåge, regn og rusk
solen gylden-højt vil stige,
atter grønnnes hegn og busk.
Og vi vandrer ud en dag;
forår i hvert hjerteslag,
livsvæld alle vegne.
Jorden lyser, hvor vi går,
og forundret glad vi står
som i nye egne.

Da sangen blev sunget ved bryllupsfesten i statsministerens hjem på Østerbro, så offentligheden i TV-billeder det unge pars besøg ved middagstid i eneværelset på Rigshospitalet. Mange blev slået med bekymring over at se, hvor stærk sygdom havde trukket sine spor i det ansigt, hvis energiske og beslutsomme træk var kendt i ethvert hjem i Danmark. Nu så man en glad, men en træt statsminister.

Selv havde H. C. Hansen ikke næret mindste betænkelighed ved, at TV optagelsen fandt sted - og andre veg tilbage for at sige, at TV-billederne af ham sikkert ville gengive ham helt anderledes, end teksten i de sparsomme bulletiner om sygdommens forløb havde givet dansk offentlighed.

H. C. Hansen var et pligtfyldende ordensmenneske til det allersidste. Ganske vist lagde han under korte besøg onsdag og torsdag, som han døde fredag den 19. februar, ikke skjul på, at han ikke kunne fatte, at et menneske kunne være så træt, som han var. Men få øjeblikke efter vågnede viljes mennesket atter i ham. »Der ligger hilsener og breve i den sædvanlige skuffe; husk endelig at de skal besvares omgående« - og især erindrede han om en hilsen fra det ene af oppositionspartierne.

Fru Gerda H. C. Hansen besvarede ikke disse hilsener før efter sin mands bisættelse. Det var vist første gang, hun ikke efterkom hans ønsker fuldt ud.

Som et udtryk for den stemning, som rådede hos enhver af os, der blev betroet at møde H. C. Hansen i hans sidste døgn, kan følgende vers

måske siges at være dækkende for flere end hos den, der skrev dem. De blev skrevet på opfordring af en af H. C. Hansens venner fra de unge år, redaktør H. Larsen Bjerre, og blev offentliggjort i hans blad, »Bornholmeren«, lørdag den 20. februar.

Versene bar overskriften:

Du var viljen - du var flammen

Nu er dødens time kommet.
Storme, kulde og forlis.
Istaphånden om dit hjerte
knuger livets strøm til is.

Vi vil huske dig for rankhed
under dødens hårde tugt.
Men dit håb - din drøm vil leve
i vor fremtids lyse flugt.

Se, dit jævne navn vil lyse
varmt, mens verden fælder dom.
Fra din grav vi løfter ilden -
nu din fakkelt er vendt om.

Var det os, der gav dig døden -
sled vi dig med vore krav?
Bærer vi mon alle skylden -
ven og fjende - for din grav?

Fra din grav vi løfter ilden -
nu din fakkelt er vendt om . . .

Du, der ung drog glad i striden,
fik ej brudt dit væрге siden.
Det blev brugt. Lå altid hvæstet.
Pligtro bar for os du læsset.

Du, der i dit sind var sanger,
lærte, hvad et folk forlanger
af en leder, som forener
eneren og alles tjener.

Hans og Hartvig så du segne.
Men du stred på deres vegne,
og som dem du ej blev ældet,
før du selv så ondt blev fældet.

Du var viljen. Du var flammen,
som bandt hele folket sammen.
Retfærd blev hos dig forstærket,
så det kendtes gennem værket.

»Når vi ser et rødt flag smelde«,
husker vi dig i din vælde;
hører bag din tale gløden,
der vil flamme efter døden.

Du var viljen, - du var flammen,
som bandt hele folket sammen . . .

H.C. Hansens sygdom rejste hos flere end den kreds, der fik lejlighed til at besøge ham på Rigshospitalet - en kreds, der blev mindre og mindre eftersom sygdommens angreb blev stærkere og stærkere - spørgsmålet, om en personlighed med hans ansvar, med hans indsigt og indflydelse og af hans karat ikke burde have sandheden at vide om sygdommen - og om at hans dage var talte.

Sygdommens alvor og uafvendelighed var diagnosticeret, men havde fået et mildere navn - overfor offentligheden, idet pressen af hensyn til, at H. C. Hansen læste aviser til sin sidste leveuge, kun bragte det, der var forelagt og godkendt af patienten selv. Og det tjener den samlede danske presse til ære, at intet blad her afveg fra det, man kan kalde god presseskik overfor den personlighed, som pressen selv havde givet titulaturen »Pressens minister«.

Men problemerne trængte sig på og var ikke uden pinsel.

Havde den syge partiformand tanker eller planer, der burde eller skulle kendes af andre? Ønskede statsministeren dispositioner truffet, mens tid var, og erkendelsen endnu ikke var for sløvet?

Spørgsmål fulgte efter spørgsmål.

Et af dem, der ikke let lod sig overdøve, var: Man har aldrig før kunnet eller villet gå H. C. Hansen under øjnene og navnlig ikke, når det gjaldt ham selv. Kan man gøre det nu, hvor det i bogstaveligste forstand var dødsensalvorligt, hvor det gjaldt døden og livet i ham selv? Eller havde denne realistiske mand selv en anelse om sin sygdoms uforsonlighed?

Sandhedskravet rejste sig ubarmhjertigt, da livets frygtelige uretfærdighed stod part. Men man undgik sandheden, fordi man her, som ved mange andre sygelejer, fandt sandheden i brutal forstand ufor nøden. Eller som det blev sagt: - Læger har set for mange tilsyneladende håbløst syge komme sig, så de har lært at vogte sig for - end ikke skånsomt - at antyde et punktum overfor patienten selv.

Rigshospitalets læger med professor Erik Husfelt i spidsen, sygeplejersker og de få andre, der udefra besøgte H. C. Hansen i de sidste dage, erkendte lille, at det ikke var hverken rart eller let at skjule sandheden overfor en mand af H. C. Hansens karat; men alle fandt, at det var en værdig opgave at vise et optimistisk ansigt, når de stod overfor ham. Ef-

H. C. Hansens grav ved søen på Vestre kirkegård i København, fotograferet langfredag den 15. april 1960. Mange ukendte havde smykket graven med påskeliljer.

ter evne forsøgte man hver på sin plads i H. C. Hansens sidste dage og døgn at vise sig værdige til at holde håbets fane højt. For H. C. Hansen havde i den grad været eet med livet, at han måtte og ville fastholde håbet til det sidste. Og hans familje og nærmeste venner med ham.

Fredag den 19. februar kl. 22,40 døde H. C. Hansen.

»Han sov ind i døden med hånden under kinden som en træt lille dreng,« sagde en af de mødre, der så ham . . .

Den tomme stol . . .

DET VAR søndag den 21. februar 1960.

Der blev arbejdet i statsministeriet med det forberedende arbejde til H. C. Hansens bisættelse, der skulle foregå på statens foranstaltning i forståelse med familien og Socialdemokratiet. På Christiansborg samledes den socialdemokratiske folketingsgruppe og partiets hovedbestyrelse til møde, hvor der blev givet enstemmig tilslutning til indstillingen om Viggo Kampmanns overtagelse af statsministerposten samt at konstituere ham som for mand for Socialdemokratiet - den ottende i rækken siden partiets stiftelse. I en kort tale takkede Kampmann for de to beslutninger. Jeg er, sagde han bl. a., klar over, at selv om disse beslutninger er udtryk for tillid, kan der også være betænkeligheder overfor den arbejdsbyrde, der ligger heri. Jeg afgiver imidlertid finansministerposten om kort tid. Jeg er også klar over, at det ikke er muligt at udfylde posten efter mine to forgængere Hans Hedtoft og H. C. Hansen, men jeg vil give alle mine evner til, at det skal blive gjort så langt som muligt. Jeg får brug for megen tolerance og overbærenhed, men vi må stå sammen om at føre vort parti og dets ideer videre. Vore bedste folk falder bort, men partiet og ideen består og giver os inspiration til arbejdet for fremtiden.

Hen på eftermiddagen forelagde Viggo Kampmann sammen med undervisningsminister Jørgen Jørgensen og minister Viggo Starcke indstillingen for kong Frederik på Amalienborg, og kl. 17,30 forelå den officielle udnævnelse af Viggo Kampmann til vort lands statsminister - det femte navn i rækken af socialdemokratiske statsministre.

Ved hjemkomsten til statsministeriet fra Amalienborg gik Viggo Kampmann ind på statsministerens kontor. Langsomt gik han hen foran palisanderskrivebordet og den tomme skrivebordsstol. Stod en stund i dyb alvor og gjorde så en ærbødig bøjning for H. C. Hansens tomme plads, inden han ligesom tøvende tog plads i den stol, hvor han nu sad med samme ansvar som sin ven og forgænger som Socialdemokratiets formand og som hele landets statsminister. Viggo Kampmann havde hverken ønsket eller troet at have øjenvidner. Men han havde glemt

at lukke døren til forkontoret. Og vi, der blev vidner til dette stille, men så ægte og spontane udtryk for dyb ærbødighed overfor en ven og våbenfælle, der havde tegnet sine blade i Socialdemokratiets historie med guldrand, vil næppe nogensinde glemme det. Viggo Kampmann, »denne foruroligende dygtige mand«, som en konservativ redaktør har karakteriseret ham, viste her, at han gik ind til vagtskiftet, ikke som en fremmed, men som en af arbejderbevægelsens egne, hvis politiske dygtighed ikke havde gjort hans ægte menneskelige egenskaber kolde.

Nu sidder Viggo Kampmann i H. C. Hansens stol i statsministeriet med samme ansvar som sin døde ven. Men så levende er H. C. Hansen - også efter sin død, at hver gang vi tænker på ham, må vi gøre os klart, at han ikke er mere. Der skal et stort lærred, mange farver og dybe perspektiver til for at tegne et billede, der giver H. C. Hansen, som han var på højden af sin manddoms modenhed og for at fæstne blot glimtvis træk af hans vej fra typograflærling til statsminister. Et lærred, der skal omfatte livsvejens to yderpunkter: Barndomshjemmet i Århus, hvor der var så mange åndelige interesser indenfor rammerne af en to værelses lejlighed - og en kulkælder, hvor H. C. Hansen skrev flere af sine første digte - og til partikontoret i Rosenørnsalle, Christiansborg og Slotsholmsgade 10.

Denne lille mindebog er skrevet ud fra ønsket om at fastholde nogle træk om H. C. Hansen, ved hvis død mange mærkede, at de mistede en, som stod dem nærmere, end de havde turdet vise det. Nogle sagde ham det i ord, mens han levede; andre lod det komme frem gennem deres anonyme arbejde for ham og hans livssyn. Hans liv imellem os vil blive husket længe. Ikke fordi han gav navn til »mærkesager«, som det havde været tilfældet for hans ven og forgænger, Hans Hedtoft, men fordi han øvede dagens nære gerning og øvede den mere oplagt og mere redeligt end de fleste. Han blev ledende politiker i en tid, hvor det for vort samfund mere gjaldt land end stand. Og han gik ind under tidens krav. Han nåede næppe alle de mål, han havde sat sig. Men han nåede mange, fordi hans format var dertil, og fordi han valgte de veje, der er mest farbare indenfor et levende demokrati: forhandlingens og formidlerens. Han magtede så meget, som kun få evner, og han udnyttede det, der var ham givet gennem hans eget sind og andres tillid, så godt som

Statsminister H. C. Hansens kontor i statsministeriet - et arbejdsværelse holdt i lysefarver og yderst enkelt udstyret med danske møbler.

endnu færre. Helt på tværs af de meningsforskelle, som er og må være i et demokrati som det danske med dets hævdundne rammer, stod der mere end respekt om H. C. Hansen - ogå mens han levede.

Lad nogle af de sidste ord i dette skrift være H. C. Hansens egne.

I et interview med »Nyhedsbladet« i anledning af det nordsjællandske socialdemokratiske blads 25 års jubilæum den 1. oktober 1959, sagde statsministeren bl. a.:

»- Den udvikling, vi står på tærskelen til, kan hverken ledes efter marxistiske betragtninger fra 1848 eller ud fra snæversynede kapitalistiske interesser. Der vil ryge et par dogmer - uden at vi behøver at bøje hovedet beskæmmet af den grund. For både for den lille politik og den store politik gælder stadigvæk ordet, at »politik er det muliges kunst«. Mon ikke digteren, der har skrevet den nye universitetskantate til Århus, har ret, når han siger, at »Vi ændres af tærsklen, hvorover vi går«? Her var det ganske vist universitetets tærskel, der blev tænkt på, men billedet gælder os alle. Enhver, der skrider over tidens tærskel, ændres i samme øjeblik, de går over den . . .«

- - - Fredag den 19. februar gled H. C. Hansen over dødens tærskel. Men han ændredes ikke.

En bitter jydsk socialdemokrat har engang påstået, at politikerne er sande mestre i at glemme deres døde - og intet parti glemmer hurtigere end Socialdemokratiet. Hårde ord med brød. Men for H. C. Hansens vedkommende vil de aldrig komme til at gælde. Om ham vil »hjertet huske, hvad øjet har glemt«. Han vil leve i vore tanker og minder. Der er noget i mennesket, der vil overleve døden. Nogle kalder det sjælen. Her skal ikke voves en strid om ord eller begreber. H. C. Hansens stræben, der havde ført ham til samfundets øverste trin, er efter hans død blevet en appel om at føre hans gerning videre. Hans liv og gerning var så fortættet, at man synes, han var meget ældre end de 53 år, der blev ham beskåret.

Et redeligt og lødigt - ikke på langt nær udtømt politisk dagværk står efter H. C. Hansen. 1960'ernes danske samfund blev fattigere, da han blev fældet på dets tærskel.

H. C. Hansens liv blev rigere end de flestes. Og hans slidsomme gerning i og for det danske samfund blev en redelig og rank opfyldelse af digterordet fra »Hejmdals vandringer«, der lyder:

Fra Skagen til Skamling
en tone til samling
af alt, som med bæven vi beder må stå
til evige tider og fylde vort bryst,
mens skyerne lander med guld på vor kyst . . .

Holte, den 1. maj 1960.

CARL TH. JØRGENSEN

Personregister

Aakjær, Jeppe (1866 -1930), digter - 23

Absalon, (ca. 1128 - 1201), ærkebiskop - 13

Adolf, (1401 - 1459), hertug af Slesvig, greve af Holsten - 13

Aurelius, Markus (121 - 180), romersk kejser - 10

Balle, Nicolai Edinger (1744 -1816), biskop - 28

Becker, Knuth (1893 -), forfatter - 23

Bergstedt, Harald (1877 -), forfatter - 23

Bering, Vitus Jonassen (1681 -1741), søfarer - 32

Blixen Finecke, Carl Frederik (1822-1873), baron, politiker - 29

Bording, Kr. (1876 -), fhv. landbrugsminister - 28

Borghjerg, Fr. (1866-1936), undervisningsminister - 37

Christiansen, Chr. (1895 -), fhv. fiskeriminister - 38

Christoffer (III) af Bayern (1416 - 1448), konge - 14

Danjelsen, Chr. Daniel (1842 -1921), overretssagfører, legatstifter - 34

Dupont, Wilh. (1906 -), redaktør, folketingsmedlem - 23

Erik af Pommern (ca. 1382 -1459), konge - 13, 14

Frederik IV (1671 -1730), konge - 16

Frederik IX (1899 -), konge - 9, 47

Frisch, Hartvig (1893 - 1950), undervisningsminister, skolemand, forfatter - 43

Gammelgaard, Hj. (1880 - 1956), højskoleforstander - 37, 38, 39

Gruenther, M. Alf. (1899 -), amerikansk general, præsident for Røde Kors - 26

Hansen, Gerda H. C. (1907 - 41), fru - 30,

Hedtoft, Hans (1903 -1955), statsminister - 21, 28, 29, 37, 47, 48

Hjortdal, Helge (1927 -), ministersekretær - 18, 20, 29

Holm, Harry (1903 -), kontorbud - 23

Holm, Robert (1906 -), borgmester - 33

Husfelt, Erik (1901 -), professor, overkirurg - 44

Jensen, Chr. (1904 -), betjentformand - 18, 20

Jessen, Chr. v. (1817 - 1884), borgmester- minister - 29

Jessen, Ulf (1907 -), ministerchauffør - 18, 36

Juliussen, J. Chr. (1884 -) fhv. borgmester - 33

Jørgensen, Jørgen (1888 -) , undervisningsminister - 47

Kampmann, Viggo (1910 -), statsminister - 21, 47, 48

- Larsen Bjerre, H. (1910 -), redaktør - 42
- Larsen, Jørgen Elkjær. (1912 -), departementschef, statsrådssekretær - 36
- Lodehat, Peder Jensen (? -1416), biskop - 13
- Lund, Kaj (1936 -), faktor - 40
- Lund, Kirsten (1936 -), fru - 40
- Margrete (1353 -1412), dronning - 13
- Nielsen, Henry (1906 -), typograf, forbundsformand - 23
- Olsen, Bjørn (1930 -), ambassade- sekretær - 40
- Olufsen, Hans Riber (ca. 1545-1615), borgmester - 14
- Rasmussen, Gustav (1895 - 1953), gesandt, udenrigsminister - 28
- Rotwitt, C.E. (1812 -1860), konseilpræsident - 29
- Scavenius, Erik (1877 -), gesandt, fhv. stats- og udenrigsminister - 18
- Schweitzer, Albert (1875 -), teolog, lægmissionær, filosof, musiker - 32
- Sperling, Johs. (1899 -), direktør - 39, 40
- Starcke, Viggo (1895 -), minister - 47
- Stauning, Th. (1873 - 1942), stats- minister - 18, 21, 24, 37
- Svane, Anne Hansdatter (? - 1637), fru - 14
- Svane, Hans Hansen (1606 -1668), ærkebiskop - 14
- Thorsen, Svend (1895 -), forfatter, redaktør - 13
- Thostrup, S. S. (1915 -), kommandørkaptajn - 33
- Westenholz, Regnar (1815 -1866), godsejer, politiker - 29

Bogen om H. C. Hansen er udsendt til julen 1960 som privattryk og kommer ikke i boghandelen. Vignetterne er tegnet af Herluf V. Petersen. Portrætfotografiet til reproduktionen af statsminister H. C. Hansen er benyttet med velvillig tilladelse fra Kgl. Hof Fotograf Elfelt. Klicheerne er fra Horsens Kliche-anstalt A/S. Bogen er trykt på illustrations tryk nr. 7640 fra aktieselskabet C. C. Winthers efft. Den tekniske tilrettelægning er af Niels Andersen og Axel Sørensen. Trykt i Horsens Bogtrykkeri i 600 eksemplarer hvoraf dette er nummer

